

- наявність подряпин та нашарувань бруду від дії сторонніх предметів на деталях під кришкою, що закриває лічильний механізм;
- наявність відтиснутого оглядового скла (повторного встановлення) в приладі обліку природного газу споживача.

За освітнім рівнем серед злочинців, які вчинили крадіжку природного газу мають вищу освіту – 57,7%, середню спеціальну – 32,7%, середню загальну – 9,6%. Переважають безробітні і ті, що ніде не навчаються – 44 %, 31,5% - інші категорії (пенсіонери, різноробочі). За місцем проживання: загалом переважають мешканці міст – 58%, сільської місцевості – 42%.

Таким чином, частіше викрадення природного газу шляхом втручання в роботу приладу обліку скоюють чоловіки у віці від 40-50 років. Велика частка осіб мають середню освіту - 49%. Останніми роками спостерігається тенденція збільшення кількості осіб з вищою освітою, які вчиняють викрадення природного газу шляхом втручання в роботу приладу обліку. У більшості епізодів протиправна поведінка була результатом послідовного зростання інтенсивності антисуспільної поведінки. Правопорушення були вчинені з корисливих мотивів.

Жук Андрій Андрійович,

заступник начальника відділу
відпроцювань ризикових підприємств
Управління оперативно-розшукової
діяльності ГУ ДФС України у м. Києві

ПОВІДОМЛЕННЯ ОСОБИ ПРО ПІДОЗРУ, ЯК ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЇ ОБВИНУВАЧЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Аналізуючи новели кримінального процесуального законодавства, законодавець повністю відмовився від інституту пред'явлення обвинувачення у досудовому розслідуванні, замінивши його маловідомим механізмом «повідомлення про підозру». Відповідно, можливість появи на досудовому слідстві обвинуваченого виключається, підозрювана особа стає обвинувачуваною після вручення їй по завершенні досудового розслідування копії обвинувального акту. Разом з тим, запроваджена у КПК України модель, коли обвинуваченою особа стає лише по завершенню розслідування і першим актом її обвинувачення стає обвинувальний

акт, може бути вразливою з огляду на положення Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, який проголосив у ч. 2 ст. 9, що: «Кожному арештованому повідомляється при арешті причини його арешту та негайно повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення». Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод також передбачає: «Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього» (ч. 2 ст. 5) [4].

З огляду на вказану проблему юридичної дефініції та те, що у відповідності до чинного законодавства поняттям «підозрюваний» не охоплюється статус особи відносно якої здійснюється кримінальне провадження, але вона ще не затримана і відносно неї не застосовано запобіжний захід, у наукових працях висловлювалась пропозиція ввести в законодавчий обіг замість поняття «підозрюваний» новий термін «підслідний» [5, с. 88-89]. І ця пропозиція, на нашу думку, заслуговує на увагу. У теперішній час, науковці, юристи і вчені надають багато зауважень щодо набуття статусу підозрюваного, викладаючи свої думки у наукових працях, але і досі жодна з них не відображена у законодавчих актах.

У слідчій практиці існує тенденція, що у особи, яка є потенційним підозрюваним перед її затриманням відбирають показання у вигляді явки з повинною, написаною власноручно, або від неї приймають пояснення без участі адвоката. Тут потрібно мати на увазі, що будь-яке порушення права на захист чи права не свідчити проти себе може тягти за собою значні негативні наслідки.

Незважаючи на те, що ч. 1 ст. 32 КПК України визначено правовий статус особи, яка затримується на місці злочину, а ч. 2 даної статті його права, необхідно зауважити, що даною статтею неврегульований відповідний обов'язок органів влади щодо їх належного забезпечення [2].

Існує думка науковців, що до змісту КПК України, з урахуванням впровадження інституту повідомлення про підозру, слід включити такі дефініції: а) «Підозрюваний» – особа тимчасово затримана на місці злочину чи з поличним; б) «Підслідний» – особа, щодо якої розпочато кримінальне процесуальне провадження, або щодо якої обрано будь-який передбачений законом запобіжний захід до вручення їй обвинувального висновку, а також особа, якій надано повідомлення, що відносно неї здійснюється кримінальне розслідування; в) «Обвинувачений» – особа обвинувальний акт щодо якої вручений даній особі; г) «Підсудний» – обвинувачений щодо

якого здійснюється судовий розгляд справи (В. Г. Уваров, Т. Г. Фоміна, ін.).

В аспекті закріплення прав, зазначених у ч. 3 ст. 42 КПК України, процесуальні права підозрюваного, обвинуваченого визначені законодавцем з урахуванням засад змагальності та диспозитивності, що за логікою, передбачає необхідність широкого кола процесуальних можливостей цих суб'єктів сторони захисту [3, с. 29]. У відповідності з чим, вважаємо, що права підозрюваного, закріплені ч. 3 ст. 42 КПК України, потребують розширення.

Наголосимо, що Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, проголосив що: «Кожний, хто був жертвою незаконного арешту або тримання під вартою має право на компенсацію, яка має позовну силу» (стаття 9); «Всі особи, які позбавлені волі, мають право на гуманне звернення та повагу гідності, притаманні людській особистості» (стаття 10); «кожен обвинувачуваний в кримінальному злочині має право вважатися невинуватим, доки винуватість його не буде доведена відповідно до закону» (стаття 14); «не бути примушеним давати свідчення проти самого себе чи до визнання себе винним» (стаття 14); «кожна людина, де б вона не знаходилась, має право на визнання його правосуб'єктності» (стаття 16) [6].

Європейський Суд з прав людини (ЄСПЛ) неодноразово звертав увагу на необхідність дотримання принципу привілеї від самообвинувачення (Справа «Гіні МакГіннесс проти Ірландії», рішення від 21 грудня 2000 року; Справа «Ван Вандел проти Нідерландів», рішення від 23 березня 2006 року; Справа Яременко проти України» рішення від 12 червня 2008 року, та деякі інші). У ч. 1 ст. 63 Конституції зазначено, що «Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом» [1]. Виходячи з цього, п. 4 і 5 прав підозрюваного, які викладені в ч. 3 ст. 42 КПК України доцільно об'єднати і викласти більш лаконічно: «вправі давати показання чи відмовитись від дачі показань, а в разі згоди давати показання користуватись привілеєм звільнення від самообвинувачення – не говорити нічого проти самого себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів» [7, с. 37].

У справі «Шабельник проти України» ЄСПЛ констатував: заявник був допитаний в якості свідка, зізнався в процесі такого допиту у відсутності адвоката у вчиненому злочині; брав участь у відтворенні обстановки і обставин злочину в якості свідка і без захисника, де підтвердив свої зізнання; скаржився на те, що в основу

обвинувачення покладені докази, здобуті незаконним шляхом. Суд установив, що засудження ґрунтується на показаннях, здобутих із порушенням права особи «на мовчання та права не свідчити проти самого себе» та з перешкодами для здійснення права на захист [6, с. 149].

Отже, повідомлення особі про підозру – це одне із важливих процесуальних рішень, яке приймає прокурор або слідчий за погодженням з прокурором до закінчення розслідування у кримінальному провадженні. Акт повідомлення особі про підозру має важливе юридичне значення і спричиняє відповідні наслідки. Воно служить одним із засобів забезпечення невідворотності відповідальності осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. Обґрунтована підозра дозволяє призначити таким особам справедливе покарання відповідно до характеру і тяжкості вчиненого кримінального правопорушення.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>;
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13 квіт. 2012 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>;
3. Кучинська О. Механізм забезпечення прав особи в кримінальному процесі. Закон и жизнь. 2012. № 4. С. 28–30;
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73);
5. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Загальна частина: підручник. Київ: Алерта, 2014. 440 с;
6. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Київ: Алерта, 2014. 768 с;
7. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: наук.-метод. посіб. для суддів. 2-ге вид. випр., допов. Київ, 2015. 208 с.